

F. van der Meer — Chr. Mohrmann, *Atlas van de oudchristelijke wereld*, Amsterdam Elsevier 1958, 216 stron, 42 mapy, 614 ilustr., indeksy. W wersji angielskiej: *Atlas of the Early Christian World*, transl. and edited by M. F. Hedlund and H. H. Rowley. London Nelson 1958. Second impr. 1959.

W ostatnich czasach atlasy geograficzne i historyczne coraz częściej nie ograniczają się do suchego zestawu map, lecz dążą do dania możliwie bogatej dokumentacji w formie zdjęć ciekawszych i ważniejszych pomników. Autorzy „Atlasu wczesnego świata chrześcijańskiego“, znani profesorowie uniwersytetu w Nijmegen, poszli też po tej linii. Ich „Atlas“ składa się zasadniczo z dwu części.

Pierwsza, przeznaczona raczej dla specjalistów, zawiera 42 sześciokolorowe mapy w wykonaniu prof. van der Meer'a. Mapy są ułożone w porządku chronologicznym i przedstawiają rozwój chrześcijaństwa od początków do końca VI wieku. W szczególności ukazują rozmieszczenie świątyń, kościołów parafialnych i innych pomników chrześcijańskich w różnych okresach i na różnych obszarach (też poza Imperium Romanum), obrazują miejsca działalności pisarzy starochrześcijańskich, centra życia zakonnego, pierwotne szlaki pielgrzymek itp.

Część druga, bez porównania obszerniejsza (s. 33—184), zwraca się do szerszego ogółu; przynosi 614 ilustracji w technice czarno-białej mających za cel rzucić światło na całokształt stosunków wczesnego chrześcijaństwa. Zdjęciom towarzyszy dyskretny komentarz, oparty o wyniki najnowszych badań. Większość ilustracji jest dobrze znana skądinąd, zasługą Autorów jest ich umiejętny dobór i ugrupowanie. Ta część pracy dzieli się na trzy rozdziały. Rozdz. I: Kościół męczenników A. D. 30—313, zawiera m. in. popiersia cesarzów rzymskich, pierwsze sarkofagi i budowle cmentarne chrześcijan, zabytki innych kultów (pogańskich i żydowskich) itp. Rozdz. II: Kościół Cesarstwa A. D. 313—600, daje w porządku chronologicznym materialny i duchowy obraz sztuki starochrześcijańskiej przede wszystkim na podstawie jej głównych ośrodków w Rzymie, Rawennie i Konstantynopolu. Rozdz. III: Ojcowie Kościoła i wczesnochrześcijańska literatura, zawiera wizerunki pisarzy oraz miejsc ich życia i działalności.

Pracę kończą trzy indeksy (geograficzny, osób i rzeczy, autorów i inskrypcji) oraz krótkie uwagi do zamieszczonych map.